

Upozornění: Uživatel bere na sebe odpovědnost za nakládání s tímto článkem dle autorského zákona a trestněprávních předpisů. Uživatel je oprávněn tuto knihu užít pouze pro osobní potřebu. Není oprávněn ji rozmnožovat, rozšiřovat, upravovat, sdělovat veřejnosti, a jakýmkoliv způsobem zpřístupňovat třetím osobám.

- [Odborná způsobilost](#)
- [Školství](#)

Tři novinky v BOZP, o kterých se příliš neví - 2. část

Školy

16. 7. 2021 [doc. RNDr. Mgr. Petr A. Skřehot, Ph.D., MSc., dr. h. c.](#)

V tomto článku se zaměříme na náležitosti týkající se praktické výuky chemie ve školách. Je bez jakékoli diskuse, že pro bezpečné nakládání s chemickými látkami (nejen ve školách) je odborná kvalifikace pedagogů zcela klíčová. Bohužel, ne vždy jí učitelé nebo vedoucí volnočasových kroužků či táborů opravdu disponují.

V minulém čísle časopisu BHP jsem se věnoval otázkám [profesní kvalifikace](#). Prezentoval jsem systém kvalifikačních úrovní v BOZP a představil také nový a pro mnohé „bezpečáky“ jistě atraktivní studijní program MBA zaměřený na bezpečnost a ochranu obyvatelstva. Na co ale ve zmíněném článku už nezbyl prostor, byla informace o zcela unikátní kvalifikační úrovni „doctor honoris causa“ (in disciplinae salus labore), kterou lze po úspěšném absolvování evaluačního řízení nově získat u našeho Znaleckého ústavu bezpečnosti a ochrany zdraví (podrobněji níže¹). V tomto mém dalším článku u kvalifikace ještě chvíli zůstanu, byť se na ni zaměřím poněkud z jiného úhlu. Konkrétně zde zmíním náležitosti týkající se praktické výuky chemie ve školách. Je bez jakékoli diskuse, že pro bezpečné nakládání s chemickými látkami (nejen ve školách) je odborná kvalifikace pedagogů zcela

klíčová. Bohužel, ne vždy jí učitelé nebo vedoucí volnočasových kroužků či táborů opravdu disponují. Tuto smutnou skutečnost ostatně opakovaně potvrzují i nejrůznější nehody. Patrně nejznámější je případ z Rokycan, kde v srpnu 2019 došlo při provádění velmi nebezpečného pokusu „Faraonův had“ k vážnému zranění tří dětí. Jedno z nich – šestiletá Natálka – utrpěla dokonce popáleniny 3. stupně na 43 % povrchu těla! Jen díky usilovné péči lékařů přežila, avšak celý svůj další život si ponese vážné trvalé následky. Význam tohoto tématu je tedy evidentní a je velmi důležité, abychom si jej neustále připomínali v nejrůznějších formách. O to smutnější ale je, že celá tato problematika není v naší legislativě příliš zdařile řešena, jak se ostatně rozebírá v tomto článku.

55. novela zákona o ochraně veřejného zdraví a následující konsekvence

Na úvod si neodpustím malé historické ohlédnutí, které je pro pochopení všech souvislostí zapotřebí. Asi jen málokdo zaregistroval, že v návaznosti na 55. novelu zákona č. [258/2000 Sb.](#), která vešla v účinnost od 1. 5. 2020 (jen pro informaci, v současnosti platí již 59. znění tohoto předpisu), došlo také ke změně zákona č. [561/2004 Sb.](#), školský zákon. V oné 55. novele zákona č. [258/2000 Sb.](#), o ochraně veřejného zdraví, došlo k několika úpravám ve znění § 44a a § 44b, které se týkají nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými směsmi. Pro pamětníky bych rád zmínil, že se jedná mimo jiné o tu část zákona č. [258/2000 Sb.](#), ze které bylo s účinností od 1. 12. 2015 vypuštěno ustanovení povolující mladistvým žákům v rámci přípravy na povolání nakládat za stanovených podmínek s vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi (konkrétně se jednalo o §44a odst. 6)²⁾. Tehdy to u ředitelů gymnázií a středních průmyslových škol chemických vyvolalo doslova zděšení a na přelomu let 2015 a 2016 okolo toho bylo v médiích poměrně živo. V lednu 2016 pak vzniklý problém Sobotkova vláda narychlo vyřešila přijetím nařízení vlády č. [32/2016 Sb.](#), které do nařízení vlády č. [361/2007 Sb.](#) vložilo nový paragraf 12a. Ten je tam ostatně (poněkud neorganicky) zakotven dodnes. Není pochyb o tom, že se jednalo o řešení nesystémové a z právního pohledu i poněkud sporné, neboť původně zrušenou zákonnou povinnost stát znovu právně stanovil, avšak prostřednictvím podzákoné normy. Nota bene se jednalo o prováděcí právní předpis k [zákoníku práce](#), resp. k zákonu č. [309/2006 Sb.](#), a nikoli ke [školskému zákonu](#), jak by z logiky věci bylo vhodnější. Z pohledu „bezpečáka“ ale tento detail nebyl až tak důležitý. Podstatnější bylo, že se celý problém nějak vyřešil. Dalších pět let pak byl klid a praktická výuka chemie ve školách zase běžela jako dřív. Rok 2020 ale do celé věci opět vnesl slušně řečeno zmatek. Zákonem č. [101/2017 Sb.](#), který novelizoval [školský zákon](#), totiž došlo k nepochopitelné, ba až

paradoxní situaci jako vystřižené z pohádky o pyšné princezně, v níž roztržitý staříčkový král Půlnočního království v podání úžasného Stanislava Neumanna prohlásil známé „Odvolávám, co jsem odvolal, slibuji, co jsem slíbil.“ A proč? Protože se ve [školském zákoně](#), v § 29, objevil zcela nový odstavec 4, který zní:

„Žáci mohou při vzdělávání a poskytování školských služeb ve školách a školských zařízeních a s ním přímo souvisejících činnostech

- 1 nakládat s nebezpečnými chemickými látkami nebo směsmi klasifikovanými jako vysoce toxické, které jsou stanoveny prováděcím právním předpisem, pouze pod dohledem osoby s odbornou způsobilostí podle zákona upravujícího ochranu veřejného zdraví vykonávaným způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem,*
- 2 nakládat s nebezpečnými chemickými látkami nebo směsmi neuvedenými v písmenu a) nebo vykonávat činnosti spojené s nebezpečnou expozicí prachu nebo biologickým činitelům, které jsou stanoveny prováděcím právním předpisem, pouze pod dohledem odpovědné osoby, která vykonává pedagogickou činnost a splňuje požadavky stanovené prováděcím právním předpisem, nebo instruktora na pracovišti právnických nebo fyzických osob, kde žáci vykonávají praktické vyučování, vykonávaným způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem.“*

Ovšem srovnáme-li tento text se zrušeným zněním odstavce 6 zákona [258/2000 Sb.](#) (viz poznámka 2 níže) a s již zmíněným [§ 12a nařízení vlády č. 361/2007 Sb.](#) (viz níže), vyplynou zjevné nesrovnalosti.

„Mladiství žáci smějí pouze v rámci přípravy na povolání, v rozsahu nezbytném pro naplnění rámcových vzdělávacích programů a při zachování ochrany zdraví nakládat s

- 1 nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi klasifikovanými jako toxické, látkami a směsmi podle přímo použitelného předpisu Evropské unie o chemických látkách a chemických směsích, které mají přiřazenu třídu nebo třídy a kategorii nebo kategorie nebezpečnosti akutní toxicita kategorie 3 nebo toxicita pro specifické cílové orgány po jednorázové nebo opakované expozici kategorie 2, látkami a*

směsmi klasifikovanými jako žíravé, jakožto i látkami a směsmi podle přímo použitelného předpisu Evropské unie o chemických látkách a chemických směsích, které mají přiřazenu třídu a kategorii nebezpečnosti žíravost kategorie 1 se standardní větou o nebezpečnosti H314, látkami a směsmi klasifikovanými jako vysoce hořlavé a extrémně hořlavé, jakožto i látkami a směsmi podle přímo použitelného předpisu Evropské unie o chemických látkách a chemických směsích, které mají přiřazenu třídu a kategorii nebezpečnosti hořlavé kapaliny kategorie 1 nebo 2 nebo hořlavé plyny kategorie 1 nebo 2 nebo aerosoly kategorie 1 pouze pod přímým soustavným dohledem odpovědné osoby,

- 2** *chemickými látkami nebo chemickými směsmi klasifikovanými jako vysoce toxické nebo látkami a směsmi podle přímo použitelného předpisu Evropské unie o chemických látkách a chemických směsích, které mají přiřazenu třídu a kategorii nebo kategorii nebezpečnosti akutní toxicita kategorie 1 nebo 2 nebo toxicita pro specifické cílové orgány po jednorázové nebo opakované expozici kategorie 1 pouze pod přímým soustavným dozorem osoby s odbornou způsobilostí podle jiného právního předpisu.“*

Doslova jako bumerang se do [školského zákona](#) vrátilo to, co již bylo jednou (před 5 lety) vypuštěno ze zákona o ochraně veřejného zdraví. Navíc v podobě, která je už dávno překonaná, protože nekoresponduje s aktuálním právním stavem ani používanou terminologií. Kupříkladu ve [školském zákoně](#) je použit pojem *nebezpečné chemické látky nebo směsi klasifikované jako vysoce toxické*, což je v současnosti už jen slangové označení, neboť od 1. června 2015 se pro klasifikaci a označování chemických látek a směsí používá výlučně pravidel uvedených v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1272/2008 (tzv. Nařízení CLP) – tj. třídy a kategorie nebezpečnosti. V zákoně o ochraně veřejného zdraví sice byl pojem „vysoce toxické látky“ ještě donedávna také uveden, avšak výlučně ve spojení s bližším vymezením nebezpečných vlastností daných látek v souladu s Nařízením CLP (tj. jednalo se pouze o legislativní zkratku). To ovšem nynější znění [školského zákona](#) zcela postrádá.

Dohled a dozor nad žáky

Další disproporci v aktuálním právním stavu lze sledovat v tom, kdo vlastně ve škole smí s

výše uvedenými „vysoce toxickými látkami“ nakládat, resp. kdo je povinen na tuto činnost dohlížet. Nuže, podle [školského zákona](#) smí s „vysoce toxickými látkami“ nakládat **žáci**, a to pouze pod **dohledem** osoby s odbornou způsobilostí. Naproti tomu podle nařízení vlády č. [361/2007 Sb.](#) mohou s těmito látkami nakládat pouze **mladiství žáci**, a to jen pod **přímým soustavným dozorem** osoby s odbornou způsobilostí. První otázkou je, co je míněno pojmem žák. Možná většinu čtenářů překvapí, ale [školský zákon](#) tento pojem vůbec nedefinuje. Nicméně z vyhlášky č. [48/2005 Sb.](#) o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky (v platném znění) lze dovodit, že **žákem je osoba, která plní povinnou školní docházku**. A ta podle [školského zákona](#) standardně trvá devět školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku. Žákem základní školy tedy může být pouze osoba ve věku 6 až 17 let. Pojem žák se nicméně používá i ve středním školství (viz [§ 57 školského zákona](#)), avšak v tomto případě není jinými předpisy věk této osoby blíže vymezen. Naproti tomu z dotčeného ustanovení nařízení vlády č. [361/2007 Sb.](#) zcela jasně vyplývá, že se musí jednat o žáka ve věku mezi 15 a 18 lety (to nám totiž udává přívlástek „mladiství“).

Druhou neznámou je požadavek na zajištění dohledu, resp. přímého soustavného dozoru. Ani tyto pojmy nejsou v žádném předpise blíže vymezeny. Na vyluštění této hádanky jsme se ve Znaleckém ústavu bezpečnosti a ochrany zdraví zaměřili v rámci řešení výzkumného projektu BEDOX³⁾. Jelikož na uvedeném projektu participujeme s Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy a Fakultou biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze, měli jsme možnost získat názor od těch nejpovolanějších – odborníků na pedagogiku. Navíc jsme také oslovili Ústav pro jazyk český AV ČR s žádostí o poskytnutí stanoviska k sémantickému výkladu slov „dohled“ a „dozor“. Dostalo se nám odpovědi, že synonymem slova dohlížet je *přihlížet, hledět, starat se, dívat se, monitorovat situaci* ad. V praxi tudíž dohled zahrnuje **provádění stanovené kontrolní činnosti, která je založená na pravidelném osobním kontaktu**. Jedná se přitom o činnost občasného (pravidelného) charakteru prováděnou s cílem přesvědčit se, že vše probíhá, jak má. Naproti tomu pojem dozor, resp. dozorovat znamená něco *kontrolovat, řídit určitý děj nebo hlídat* (obdobně viz dozorce = strážný či hlídač). Dozor tedy představuje bedlivé pozorování a sledování někoho/něčeho svěřeného do něčí péče, ochrany, odpovědnosti. Dále dozor zahrnuje i dbaní na zachovávání pořádku, pravidel chování, předpisů apod. V kontextu na BOZP tudíž dozor představuje **soustavnou a trvalou zrakovou kontrolu spočívající v pozorování faktického stavu a jeho porovnáním s ideálním**. Toto pozorování se uskutečňuje s cílem zajistit dodržování

stanovených předpisů, společenských norem, standardů a ujednání (např. smluvní, autorské, licenční apod.). Takto prováděný dozor zahrnuje ale také složku aktivní, neboť se předpokládá, že dozorující osoba bude zasahovat do kontrolované činnosti v podobě usměrňování dozorovaného děje nebo osoby, případně jeho upravování.

Změna Z1 normy ČSN 01 8003

Z výše uvedeného je evidentní, že pokud jde o stanovení požadavků na nakládání s nebezpečnými chemickými látkami „vysoce toxickými“, je nařízení vlády č. [361/2007 Sb.](#) podstatně přísnější než [školský zákon](#). Jak je ale možné, že tutéž věc řeší dva právní předpisy takto rozdílně? Na tuto otázku patrně nikdo nezná odpověď. Dle mého názoru je pravou příčinou neochota úředníků a legislativců z různých resortů vzájemně spolu komunikovat a dohodnout se na jednotném postoji. Už delší dobu můžeme pozorovat, že MŠMT při přípravě jakýchkoli předpisů týkajících se BOZP naprosto ignoruje potřebu vést o navrhovaných změnách debatu s odborníky. Proto nepřekvapí, že i příprava zmíněné novely [školského zákona](#) proběhla rychle, v tichosti a ve skrytu „protiepidemických opatření“. Co mně osobně nejde na rozum je skutečnost, že ani legislativci, kteří novelu [školského zákona](#) připravovali, nebyli schopni v rámci analýzy současného právního stavu zjistit, že daná problematika je již poměrně solidně řešena zákonem č. [258/2000 Sb.](#) a nařízením vlády č. [361/2007 Sb.](#) To nesporně vyvolává zděšení a hořkost zároveň.

S tímto závěrem jsem se ale nejen já, ale ani mí kolegové z řešitelského týmu projektu BEDOX, rozhodně nehodlali smířit. Zamotaná situace, do jaké se díky uvedenému legislativnímu paskvilu, dostali učitelé chemie, nám nebyla lhostejná. A proto jsme v závěru loňského roku u České agentury pro standardizaci iniciovali „alespoň“ provedení aktualizace normy ČSN 01 8003. Naší snahou bylo jednoznačně vymezit některé sporné pojmy, mimo jiné i pojem „vysoce toxická látka“. Tímto pojmem se totiž rozumí taková **chemická látka nebo chemická směs, která má podle přímo použitelného předpisu Evropské unie o chemických látkách a chemických směsích (viz Nařízení CLP) přiřazenu třídu a kategorii nebezpečnosti akutní toxicita kategorie 1 nebo 2**. Na tomto znění jsme se shodli i se zástupci Ministerstva životního prostředí, do jejichž gesce právě chemická legislativa spadá. Úpravu normy se naštěstí podařilo připravit poměrně rychle, takže ZMĚNA Z1 mohla být vyhlášena ve věstníku ÚNMZ už v dubnu 2021. Kromě pojmu „vysoce toxická látka“ se podobných terminologických úprav dočkaly také příbuzné pojmy „toxická látka“ a „žíravá látka“. Nově byl terminologicky vymezen také pojem „bezpečný a didakticky ověřený

pracovního postup“, který vyvolával v aplikační praxi taktéž určité dohady a nejasnosti.

Odborná způsobilost pro nakládání s nebezpečnými chemickými látkami „vysoce toxickými“

Zmíněná 55. novela zákona č. [258/2000 Sb.](#) se nepříliš zdařile dotkla také vymezení kvalifikace odborně způsobilých osob pro nakládání s nebezpečnými chemickými látkami „vysoce toxickými“. V § 44b odst. 1. písm. a) jsou nově vymezeny obory vysokoškolského vzdělání, jejichž absolventi se podle zákona považují za odborně způsobilé pro nakládání s těmito látkami. Konkrétně se jedná o absolventy vysokých škol, kteří získali vysokoškolské vzdělání (citujme):

- 1** *„v magisterském studijním programu v oblasti vzdělávání Všeobecné lékařství a zubní lékařství, Farmacie nebo v oblasti vzdělávání Veterinární lékařství, veterinární hygiena nebo v oblasti vzdělávání Zdravotnické obory se zaměřením na přípravu odborného pracovníka v ochraně a podpoře veřejného zdraví nebo obdobné vysokoškolské vzdělání, které bylo získáno studiem na vysoké škole nezařazeným do oblasti vzdělávání,*
- 2** *v oblasti vzdělávání Chemie nebo obdobné vysokoškolské vzdělání, které bylo získáno studiem na vysoké škole nezařazeným do oblasti vzdělávání,*
- 3** *v oblasti vzdělávání Učitelství se zaměřením na chemii nebo obdobné vysokoškolské vzdělání, které bylo získáno studiem na vysoké škole nezařazeným do oblasti vzdělávání,*
- 4** *a mají osvědčení o absolvování programu celoživotního vzdělávání se zaměřením na toxikologii, nebo*
- 5** *v magisterském studijním programu v oblasti vzdělávání Biologie, ekologie a životní prostředí se zaměřením na rostlinolékařství a ochranu rostlin, obdobné vysokoškolské vzdělání, které bylo získáno studiem na vysoké škole nezařazeným do oblasti vzdělávání, nebo absolvovali program celoživotního vzdělávání se zaměřením na rostlinolékařství a ochranu rostlin.“*

Jak si lze povšimnout, u bodů 2 a 3 není taxativně uveden požadovaný stupeň vzdělání, takže lze usuzovat, že se může jednat i o bakalářský stupeň. Velké dohady ovšem vyvolal bod 4. Z jeho formulace a umístění v textu lze totiž dovodit, že rozvíjí požadavky stanovené v bodech 1 až 3. Ze své podstaty se ale jedná o nelogičnost, neboť na absolventy chemických a lékařských oborů, učitelství chemie, farmacie a další, by tím byly kladeny *de iure* vyšší nároky než na absolventy oborů biologie, ekologie a životní prostředí se zaměřením na rostlinolékařství a ochranu rostlin. V důvodové zprávě k této novele se ale k tomuto ustanovení zákona nic neuvádí, takže není zřejmé, co bylo důvodem pro použití takovéto podivné formulace. V každém případě toto ustanovení vnáší do ustálené praxe zmatek a nejasnosti. Přitom v předchozím znění zákona č. [258/2000 Sb.](#) bylo pojetí odborné způsobilosti fyzických osob řešeno srozumitelně a jednoznačně.

Závěr

Velmi nerad bych svůj článek zakončil konstatováním, že na podobné legislativní paskvily, si nejspíš budeme muset zvykat. Byl by to závěr jistě dosti chmurný. Na druhou stranu případy podobné těm, které byly prezentovány výše, k němu logicky svádí. Kde ale hledat příčinu tohoto neradostného stavu? Mám za to, že jde opět o důsledek nedostatečné kvalifikace těch, kteří právní předpisy tvoří. Jejich neochotu komunikovat s odbornou veřejností během legislativního procesu, jakož i přijmout názor od těch, kteří jsou skutečnými odborníky v dané oblasti. Dost možná ale může být pravý důvod mnohem prozaičtější – prosté přehlédnutí či běžný lidský šlendrián. No jo, ale ti, kdo musí ve finále s tímto „materiálem“ v praxi každodenně pracovat, jsme my bezpečáci!

---

1) Jedná se o čestný doktorát v oboru bezpečnost práce, který mohou získat jak význačné osobnosti, které se svou celoživotní prací zasloužili o rozvoj BOZP, resp. oborů příbuzných, tak i přední odborníci z akademické sféry či aplikační praxe, kteří za svou nejméně desetiletou kariéru dosáhli zajímavých vědeckých, výzkumných ale také inovačních výsledků využitelných v aplikační praxi. Objektívni posouzení odborného profilu každého žadatele bude provádět tříčlenná hodnotící komise, jejíž stálým předsedou bude pan profesor Juraj Sinay, sám trojnásobný doctor honoris causa. Podrobnější informace o možnosti získání titulu dr. h. c. lze nalézt na stránce <http://www.zuboz.cz/ustav/dokumenty/>.

2) Fyzické osoby starší 15 let a mladší 18 let smějí nakládat s nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky klasifikovanými jako toxické nebo žíravé jen v rámci přípravy na povolání a pod přímým dozorem odpovědné osoby. S chemickými látkami nebo chemickými přípravky klasifikovanými jako vysoce toxické mohou nakládat jen v rámci přípravy na povolání a pod přímým dohledem osoby s odbornou způsobilostí podle § 44b odst. 1.

3) Projekt „Evaluace postupů pro bezpečnou praktickou výuku chemie ve školách“ (č. TL02000226) je řešen s finanční podporou Technologické agentury ČR.

Klíčová slova

- [odborná způsobilost](#)
- [odpovědnost školy](#)
- [chemické látky](#)
- [škola](#)

Související články

[Tři novinky v BOZP, o kterých se příliš neví - 1. část](#)

10. 6. 2021 [doc. RNDr. Mgr. Petr A. Skřehot, Ph.D., MSc., dr. h. c.](#)

Bezpečnost a hygiena práce 7-8/2021

Téma měsíce

[Kam kráčíš BOZP? Otevřít číslo Archiv časopisu](#)

Související otázky

[Osobní ochranné pracovní prostředky pro žáky](#)

4. 3. 2020

[Platnost slovenských revízií](#)

5. 12. 2019

[Preventivní prohlídky - zdravotní dokumentace](#)

14. 11. 2019